

Tone
Peršak

In Bog je ustvaril nebo in zemljo

iz cikla HELADA

Že vse, kar se je zgodilo na poti čez mejo, je bilo mučno: Mesto, ki je na zemljevidih označeno z dovolj velikim krogom tik ob črti, ki označuje državno mejo, je izginilo. Oziroma, skrčilo se je. Od mesta — človek si predstavlja ulice, hiše, nebotičnike, vile, kasarne, tržnico, stadion, muzej, gostilne in živalski vrt, policaje, trgovce in natakarjo, gospodinje s cekarji, otroke na ulicah in vsaj dva norca, avtobusno in že-

lezniško postajo in tudi kolikor toliko poceni hotel — je ostalo na kraju samo zanikrno selišče carinikov, policajev in mehanikov. Počivališče za šoferje velikih tovornjakov, ki se ustavijo tu za kakšno uro ali dve. Sredi pobočja nad nizko zgradbo z menjalnico in policijsko postajo pa še samopostrežna trgovina z blagom po nizkih cenah brez carinskih dajatev in nekoliko nižje široka cesta proti jugu. Avtobusne postaje ni. Tudi železniške ne. Cariniki so povedali, da šele jutri zjutraj pripelje mimo prvi avtobus, ki včasih ustavi, a večkrat tudi ne. Najbližja železniška postaja je v Polikastronu, petnajst kilometrov od tod.

Sonce pripeka . . . V Ljubljani je bilo zadnje dni hladno in deževalo je, a tod je tako vroče, da se tudi v senci nenehoma znojim . . . Francoskemu tovornjakarju opsujem mater in mu razložim, da so vse tiste znane reči, svoboda, bratstvo in tako naprej, vsaj kar zadeva njega, navadno sranje. To zato, ker me po ugotovitvi, da sem balkanskega naroda sin, ne želi več vzeti s seboj do Soluna, kar mi je poprej že obljubil. Prav lahko bi sredi vročega popodneva in le nekaj sto metrov od državne meje prišlo do mednarodnega poboja. Dandanes za kaj takega ni več potrebna plaža . . .

Potem se pripeljejo kretski romarji, nagneteni v pregreti in prastari avtobus modre barve. Ustavijo se, takoj ko zagledajo mojo mahajočo desnico. Pop pozna dvajset srbskih besed, voznik dvajset ruskih in eden od romarjev dvajset nemških in to nam zadošča, da si povemo vse, kar si pač v dobre pol ure trajajoči skupni vožnji lahko zaupamo. Pijemo žganje iz steklenice, ki kroži od ust do ust, jemo kikiriki in tekmujejo v hvaljenju moje domovine. Ko vprašam za ceno vozovnice, mi pop od-

govori, da plača vožnjo zame bogoródica in jaz sem seveda zadovoljen. Odložijo me v Polikastronu, v majhnem, a razsežnem prašnem in praznem mestu sredi suhe egejske ravnine. Tu že po petih minutah dočakam redni avtobus...

In tako nadaljujem svojo pot proti porušenemu Solunu v avtobusu rdeče barve, a ravno tako dokaj častitljive starosti...

Thesaloníki! Mesto, ki je podedovalo ime po kraljici, in ki se rado trese...

Sprevodnik, ki takoj ugotovi, da sem tujec, me nemudoma opehari za dve drahmi. Toda glavno je, da se peljem, da se sonce pomika proti zahodu, da vročina že nekoliko popušča, in da bom v Solunu morda vendarle lahko kje prespal. Za seboj imam neprespano noč in naporen vroč dan, rjavo ožgane planjave med Skopjem in Gevgelijo, pešačenje čez mejo in čakanje v vročini ob meji... V glavi kljuvajoče gnezdo utrujenosti...

Vzdrami me trkanje po ramenu. Starejša ženska, vsa v črnem. Vpraša me, od kod sem. Povem ji in ona se razveseli. Pravi, da je Makedonka in potemtakem bližja meni kakor Grkom. Egejska Makedonka s trpkim rjavim obrazom. Zelo je zadovoljna in spet sede k svojemu možu in trem, morda štirim otrokom, zamotanim v klobčič cunj in košar na dveh sedežih nekoliko za mano... Spet je nekaj časa vse mirno. Toliko časa, da utegnem opaziti ptičjo hišico, ki so jo na drog ob cesti nataknili pobožni ljudje in vanjo postavili belo in modro obarvan kipec bogoródice.

Potem prisede mož egejske Makedonke, ki je še bolj zadovoljen ob priložnosti, da se pogovori s človekom z one strani. Kmalu ugotovim, da še kar dobro tolčem makedonščino in da se lahko pogovoriva o marsičem, če oba govoriva počasi in dovolj potrpežljivo poslušava. Egejec bi rad izvedel, od kod sem. Toda beseda Ljubljana mu očitno čisto nič ne pove. Tudi pojasnilo, da leži Ljubljana na severu Jugoslavije, ga ne zadovolji. Mirno sedi ob meni, obrnjen vame, me nepremično gleda z vodeno sivimi očmi, ostro vonja po tobaku in znoju in čaka, da mu razložim. Na kazalcu desne roke ima črn noht, ki mu odstopa... Nazadnje se domislim in vzamem iz nahrbtnika papir in pisalo, narišem obrise Jugoslavije in s krogcem označim, kje približno leži Ljubljana. Nato mu risbo razložim. Obraz se mu zjasni in vpraša me, ali pri nas učijo v šoli otroke tudi pisati ali samo risati. Povem mu, da učijo oboje. To se mu zdi dobro, a prizna mi, da sam ne obvlada ravno najboljše umetnosti pisanja. To so seveda že tolikšne zaupnosti, da je povsem naravno, da po teh prvih zaupnostih nekoliko pomolčiva drug ob drugem... Dremlje se mi... Avtobus klopotata in poskakuje čez komaj opazno valovito planjavo. Tu in tam je videti osamljeno in zakrnelo drevo ali grm med suhimi njivami in porumenelimi pašniki... Po štirih se plazim po melišču drobnega belega peska in se skušam približati goli in dolgi dekliški nogi in razkošju črnih las, razsutih po pesku...

Egejec me drži z levo roko za ramo in mi kaže s kazalcem desne roke, s katerega se mu lušči črn noht, skozi okno prašno in od sonca ožgano polje. »Kdo je vse to ustvaril?« vpraša s slovesnim glasom.

Najprej mi ni povsem jasno, kam meri njegovo vprašanje. Zato molčim in samo skomignem z rameni, da bi človeku tako pokazal, da ne vem, kaj naj mu odgovorim.

Počasneje, z nižjim glasom in še bolj slovesno spet reče Egejec: »Vse to je ustvaril Gospod! — Ustvaril je nebo in zemljo v svojo večno slavo!«

Neprijetno mi je. Egejec bi me očitno rad spreobrnil. Beda, v kateri živi ravno zato, ker je, kar je, mu preprečuje, da bi spoznal, čemu služijo oznake, s katerimi njegovi duhovni in telesni gospodarji označujejo nas, ki prihajamo z one strani teh zapuščenih planjav, ki naj bi se nekega dne spremenile v bojišče med vzhodom in zahodom. Njegove besede me po krajšem premisleku celo zjezijo. Po neprespani noči in vročem napornem dnevu si človek marsičesa želi, le srečanja z amaterskim misijonarjem prav gotovo ne. A da ga ne bi užalil, mu vseeno skušam odgovoriti prijazno, čeprav ne zmorem docela prikriti posmeha v glasu. Toda to je edini način, da ga preprosto ne naženem stran ali ne rečem kaj žaljivega.

»Nekateri pravijo, kakor vi, da je vse ustvaril bog,« priznam. »Drugi trdijo nasprotno in ni mogoče reči, da nimajo dovolj čvrstih dokazov za svoje trditve.« Zelo težko oblikujem svojo izjavo v zasilni makedonščini tako, da ne zveni žaljivo, a da hkrati pove to, kar želim povedati. Da me Egejec ni razumel, ugotovim po njegovem izrazu, kajti obraz se mu skremži v srdito masko čudenja in naporenega brskanja za pomeni besed, ki sem jih natresel predenj v čudni polmakedonski in polsrbski latovščini.

»Bog je velik!« reče nazadnje. »Kaj vse je naredil iz nič?!«

»Tako pravijo,« sem še vedno potrpežljiv, ker ga resnično ne bi želel užaliti, čeprav me njegovo vztrajno ovijanje v vlažne poglede in obkladanje s slovesnimi donečimi besedami jezi in izziva v meni željo po prerekanju. Tako kar hitro dodam prejšnjemu še stavek: »A drugi pravijo, da ni tako; da je snov večna in neuničljiva in da je potemtakem ni mogoče ustvariti iz nič, niti uničiti.«

Egejec spet zelo dolgo premišljuje moje besede. Najbrž si prizadeva dognati, ali je za njimi vera v povedano ali samo želja po tem, da bi v njem spodbudil dvom o njegovih lastnih mislih... Mogoče pa sploh ne razmišlja o tem. Lahko da ni razumel, kaj sem povedal. Zdi se mi, da ni samo pomanjkanje skupnega jezika krivo za najino nerazumevanje. Njegova makedonščina je res precej drugačna od te, ki jo govorim jaz, vendar sem prepričan, da tudi on, kakor jaz njegove, razume vse moje besede, vendar njihovi pomeni preprosto ne vzklijejo v prsti njegovega dojemanja, ker ta prst ni pripravljena na seme takšne vrste.

»Bog je, ki določa stvarjem tok, zvezdam poti in človeku njegov čas,« reče on.

»Zvezdam določa poti vzgon, ki je posledica velike eksplozije pred milijardami let,« mu vskočim v besedo . . .

On pa nadaljuje z nekoliko močnejšim glasom: »Bog je poslal na zemljo vode ob vesoljnem potopu, vendar je prej svetoval Noetu, naj zgradi veliko barko, da se bo rešil s svojo družino in s po dvema vseh drugih živih bitij . . .«

Res nimam rad, da ljudje rinejo vame. Ne glede na to, ali so preroki, misijonarji ali partijski agitatorji. Naj bodo njihovi dokazi še tako razumni in celo verjetni, v meni bodo prav gotovo spodbudili odpor in težnjo po zanikanju. Posebno še, če nasprotnik tudi z rokami in s telesom rine vame. Egejski prised pa vztrajno ponavlja to napako. Položil je roko na mojo, že ves čas diha vame in s stegnom svoje leve noge se tišči ob stegno moje desne . . . Rad se sam dokopljem do sprememb v svojem mišljenju sveta in priznam jih samo, če so plod mojega lastnega razglabljanja . . . Še vedno ga ne bi rad užalil, čeprav mi je zdaj že jasno, da je njegovo veselje ob ugotovitvi, da sem z one strani, tako rekoč njegov daljni sonarodnjak, izhajalo predvsem iz misli, da ima priložnost, da neverniku in duhovno razseljenemu človeku pokaže na pravo pot. Vse to je seveda plod propagande, toda na živce mi polpismeni misijonar vendarle gre.

»Vse to v zvezi z Noetovo barko je precej dvomljivo,« mu rečem.

»Bog je velik!« je Egejec še vedno prepričan v nauk. Le čelo se mu guba in njegov kalni pogled počasi izgublja poprejšnjo blagost in prijaznost.

»Poglejte in premislite!« prehajam počasi v protinapad. »Noe je menda tesal barko štirideset dni . . . V tem času še poštenega čolna ne moreš narediti. Toda, recimo, da je bila barka velika, ampak tako velika, da bi spraval nanjo po dve od vseh živali, kar jih poznamo, še danes ni nobena ladja na svetu. Tudi največji supertanker ne. Dva slona, dva nosoroga, dva bizona, dva bivola, dva leva, dva tigra, dva leoparda in dva geparda, dva nilska konja, dve lastovki in dve muhi, dve kozi, ovna in ovca, kravo in bika, psa in psico, a koliko vrst psov poznamo! Mačka in mačko, dva kita, dve ščuki, dva delfina, po dvoje podgan, krtov, miši, voluharjev, rakunov in lisic . . . Ali sploh veste, kolikšna ladja bi to morala biti? A kam je spraval po dva primerka od milijard vrst insektov? Poleg tega je potop trajal tri mesece in na ladji je moralo biti ogromno hrane za vse te živali. Čudno je tudi, da se vse te zveri niso pobile med seboj. Kje je Noe dobil meso za vse te tigre, leve, pume, medvede, volkove, hijene in šakale, orle in sokole, bobre in pižmovke, svizce in ježe in kače in žabe in ribe in čmrlje? Zanimivo je tudi vprašanje, ali so se živali na barki razmnoževale?«

Desno Egejevo oko se je že spremenilo v cev metalca ognja. Vendar me plazma njegovih izstrelkov ne plaši. Smehljam se. Čeprav je že nekoliko odmaknjen od mene, bolšči vame in mi skuša z žarom svojega pogleda nagnati strah v kosti.

»Kaj pa Adam?!« me vpraša s težkim in trdim glasom, ki utiša vse druge pogovore v avtobusu in pritegne vse poglede k nama . . . Nisem rad stečičke pogledov množice. A če se že primeri, da naslonijo name tipalke svojih radovednosti tako številne duše, si seveda prizadevam obdržati videz ravnodušnosti in neprizadetosti. Tako tudi tokrat.

»Slišal sem to zgodbo,« govorim čisto mirno in na videz vnemarno. »Dobro jo poznam. Bral sem jo. Adam je rodil tega, ta je rodil onega in oni tistega in tako naprej do Abrahama, ki je rodil Izaka in Izak je rodil Jakoba, Jakob Jožefa . . . Toda, ko so vestni preštevalci sešteli vsa ta rojstva in nenavadno dolga življenja Abrahama, Izaka in še prej Adama ter vseh drugih, je to zneslo nekaj tisoč let. Mi pa dobro vemo, da so kosti človeka, ki so jih arheologi našli po raznih jamah in grobiščih, stare tudi po milijon let in več. Se pravi, da je človek živel na zemlji že milijon let pred dnem, ko jo je bog ustvaril . . .«

Seveda dobro vem, da vsi ti moji ugovori ne bi prenesli najbolj preproste teološke kritike. Toda moj Egejec takšne kritike ni sposoben in to me zdaj že celo veseli. Medtem ko je njemu zdaj že gotovo žal, da tokrat ni opustil svoje dolžnosti in rajši zaspal. Tako bi vsaj sam ohranil čvrsto vero v nauk . . . Oči so se mu že popolnoma osušile. Še malo in začele se mu bodo drobiti v siv prah . . .

Vročina v avtobusu je, kljub temu, da se že večeri, še vedno neznosna. Zrak je suh in poln prahu, ostrih vonjev . . .

Egejec vstane. Zelo glasno nekaj razlaga ostalim potnikom in kaže name. Vsi vstanejo. Voznik ustavi avtobus in tudi vstane ter se nekoliko približa. Precej dolgo me čisto mirno gledajo . . . Nato začnejo najprej ženske in potem še moški jokati. Iz oči jim polzi droben prah, ki me peče v grlu in me sili v kihanje. Egejec ves čas govori grško . . . Prav nič nočem imeti z vsem tem. Ves se zabubim, zaprem oči in stisnem ustnice. Egejčev bobneči glas je poln turobnega patosa. Otroci v ozadju avtobusa jočejo na glas in nenavadno srdito smrkajo, ženske jočejo polglasno in piskajoče ihtijo, moški jočejo potihno in globoko sopejo. Solze se zbirajo na tleh v potoček, v katerem plavajo zdrizasti ostanki izbruhane hrane. Koščki ovčetine, peške lubenic in neprežvečen kruh . . . Ves avtobus zaudarja po kislem, a tudi omledno sladkobno in prav nič ni jasno, ali je to vonj pobožnih solz ali samo smrad kozlanja . . . Nič več jih ne gledam. Spim . . .

Egejec sedi, ko se zbudim, čisto zadaj. S seboj je odpeljal tudi otroke in ženo. Vsi potniki so se razsedli stran od mene. Najbrž nihče ne želi tvegati, kajti bližina nevernika bi utegnila biti zanje nevarna, kužna . . .

Večeri se. To je najlepši čas za potovanje. Avtobus ropota proti razrušenemu Solunu. Ob cesti se vrstijo majhne ptičnice z modro in belo obarvanimi bogorodicami in končno sem sam z vse gostejšo modrino tam zunaj . . .